

Beata Wegnerska

"Русская литература XX века. Учебник-репетитор", Людмила Трубина, Москва 2008 : [recenzja]

Polilog. Studia Neofilologiczne nr 1, 245-247

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Людмила Трубина, *Русская литература XX века. Учебник-репетитор*, Инфомедиа Паблшерз, Москва 2008, 456 с.

Najnowsza książka Ludmiły Trubiny ma charakter – by tak rzec – „użytkowy” i jest nie tylko podręcznikiem, ale także swego rodzaju repetytorium. Wyszła spod pióra badaczki mającej ugruntowaną pozycję w rusycystyce i literaturoznawstwie rosyjskim. Swą szeroką i wszechstronną wiedzę, jaką ujawniła w dotychczasowym bogatym dorobku naukowym, autorka potrafiła umiejętnie spożytkować w swoim podręczniku, dziele opartym na bogatym materiale źródłowym, z nowymi, przekonująco uargumentowanymi tezami. Osiągnięciem autorki jest to, iż uwzględnia kontekst kultury zachodniej oraz prezentuje omawianą tematykę w świecie idei i postaw światopoglądowych, na płaszczyźnie antropologicznej, koncepcji państwa, społeczeństwa, szeroko rozumianej kultury.

Podręcznik dowodzi świetnego przygotowania autorki, zarówno merytorycznego, jak i teoretyczno-metodologicznego, któremu towarzyszy umiejętność interpretacji utworów literackich. Wadą książki jest klarowna logika układu całości. Autorka potrafi literaturę widzieć jako żywą, oddziałującą na spuściznę kulturową w różnych aspektach: ideowym, światopoglądowym, artystycznym. W efekcie powstał podręcznik nowatorski, niezwykle cenny dla nauki rosyjskiej i na miarę XXI wieku.

Repetytorium przeznaczone jest przede wszystkim dla studentów i wszystkich pragnących pogłębiać swoją wiedzę w dziedzinie literatury rosyjskiej XX wieku. Jego zaletą jest przystępność treści, co w sposób oczywisty dyktował autorce przewidywany krąg jego odbiorców. Inną zaletą podręcznika jest przejrzystość treści, wynikająca z chronologicznego uszeregowania haseł, którymi są nazwiska twórców literatury końca XIX i początku XX wieku.

Książkę rozpoczyna słowo wstępne od wydawnictwa, kilka słów o strukturze repetytorium oraz porady dla studentów. Została ona podzielona na cztery rozdziały, z których każdy zawiera przemyślany system zadań dla studentów: materiał do przygotowania wystąpień ustnych i zadań kontrolnych, zadania do samodzielnego przygotowania, bibliografię oraz przykładowe tematy prac pisemnych. We wprowadzeniu do książki autorka proponuje studentom plan analizy utworów literackich.

Wstęp – *Литература конца XIX – начала XX wieku. Общая характеристика* – stanowi swego rodzaju wprowadzenie pojęcia „wiek srebrny” i zaakcentowanie różnorodności zjawisk literackich i kulturowych na tle wydarzeń historycznych przełomu XIX i XX wieku. W literaturze w pełni objawił się wówczas „duch czasu” i odwołując się do Schopenhauera, wyznaczono sztuce rolę swoistego wzorca życia. Miała ona być jedyną uznawaną rzeczywistością, formą istnienia, nadzieją człowieka myślącego.

W rozdziale I (*Поэзия „серебряного века”*) autorka podkreśla olbrzymią rolę poezji tzw. wieku srebrnego, która stanowiła fenomen w historii literatury rosyjskiej ze względu na to, że w ciągu zaledwie 30 lat pojawiła się cała plejada nowych poetów. Byli oni przedstawicielami wielu różnorodnych nurtów, a swymi poszukiwaniami twórczymi wnieśli nieoceniony wkład w poezję, odkrywając przy tym dla niej możliwości dalszego rozwoju. Rozdział przedstawia sylwetki pięciu reprezentatywnych dla tego czasu pisarzy (A. Błok, M. Gorki, I. Bunin, W. Majakowski, S. Jesienin) w obramowaniu epoki literackiej i informacji natury historycznej i społecznej, które wnoszą niezbędne dla tego rodzaju ujęcia elementy porządkujące.

Należy podkreślić, że podręcznik *Русская литература XX века. Учебник-репетитор* jest interesujący poznawczo. Autorka unika wykładu akademickiego, a omawianym aspektem i hasłem towarzyszą na marginesach każdej strony ryciny, plakaty, archiwalne fotografie, reprodukcje malarstwa i szkice adekwatne do omawianych zagadnień, co nadaje książce rangę podręcznika-albumu. Oprócz wspomnianych walorów artystycznych książki jest w niej mnóstwo cytatów i materiałów archiwalnych przytaczanych w wersji oryginalnej, co dowodzi erudycji autorki, doskonałego rozeznania w szerokiej, interdyscyplinarnej literaturze kulturoznawczej, historycznej, filologicznej.

Rozdział II – *Тема революции и Гражданской войны в литературе 1920-х годов* rozpoczyna się cytatem z wypracowania uczennicy 11 klasy: „С детства я представляла Гражданскую войну как схватку «хороших» красных с «плохими» белыми [...]. В той сказке правда всегда была на стороне красных, и наши непременно побеждали. Я как-то даже не задумывалась о людях по другую сторону баррикад. Но ведь они тоже сражались за свою правду. Потеряв все, многие из них даже в эмиграции сохранили в сердце Россию. В последнее время я с особым интересом читаю книги тех, кто по каким-то причинам не принял революцию, но остался патриотом своей страны. Мне хочется понять, какими были эти люди, как они жили, какие идеи отстаивали. Но я думаю, что не потеряли своего значения и те произведения, авторы которых приняли новый мир как свой. Верно говорят, что, не сопоставив разные точки зрения, нельзя понять такое сложное событие, как революция и Гражданская война” (s. 197). Autorka pragnie w ten sposób przybliżyć czytelnikowi okres rewolucji 1917 roku i czasów, które nastąpiły bezpośrednio po nim, a także ich ocenę przez współczesnych. Chce dokładnie przyjrzeć się pisarzom, którzy otwarcie odrzucili rewolucję i byli patriotami oraz tym, którzy nową rzeczywistość rosyjską przyjęli jak swoje nowe życie i próbowali się w niej odnaleźć.

Osobne miejsce autorka poświęciła literaturze emigracyjnej po roku 1917. Swoje rozważania rozpoczęła od klarownego wyjaśnienia zjawiska emigracji i stopniowego rozpadu literatury rosyjskiej na dwa odłamy: twórczość sowiecką i emigracyjną. L. Turbina jasno wskazała na dualistyczny aspekt literatury i narodzenie się swego rodzaju misji rosyjskiej emigracji literackiej, a także na jej podział na tzw. 3 fale uchodźstwa. Wśród opisywanych twórców znaleźli się m.in.: I. Bunin, I. Szmielow, A. Sołżenicyn.

Trzeci rozdział – *Тема Великой Отечественной войны в литературе 1960-1990-х годов* rozpoczyna dygresja na temat trudu tworzenia przez pisarzy utworów literackich traktujących o niedawnych wydarzeniach politycznych w Rosji. Autorka podkreśla, iż w połowie lat 70. literatura o wojnie weszła w nowy etap swego rozwoju. Ponadto poświęca uwagę takim twórcom literatury, jak: W. Bykow, W. Bogomołowow, A. Pristawkin, M. Szołochow, K. Simonow, F. Abramow, W. Grossman, G. Władimow, W. Astafjew.

W utworach literackich tego okresu autorka zauważyła żarliwość konstatacji na temat odsłaniania prawdy o czasach wojny i przedwojnia. Stały się one przedmiotem żywych dyskusji. Jednocześnie rozpoczął się proces przywracania twórców i dzieł skazanych na wieloletnią nieobecność. Doprowadziło to do zmiany obrazu literatury dwudziestego wieku i rewizji dotychczasowej hierarchii jej wartości.

Ostatni z rozdziałów – *Нравственно-философская проблематика в литературе 1960-1990-х годов* poświęcony został tematowi pamięci historycznej. Wśród opisywanych twórców odnajdujemy: N. Rubcowa, W. Bielowa, W. Rasputina, W. Szukszyna, F. Abramowa, L. Leonowa, W. Astafjewa, Cz. Ajtmatowa. Autorka podkreśla, iż o ile w latach 50. czołową rolę w literaturze odgrywała proza, o tyle w latach 60. na plan pierwszy wysunęła się poezja, aby w następnych dziesięcioleciach oddać znów prozie pierwszeństwo. Szybkie reagowanie na wydarzenia powodowało, że pisarze uciekali się do małych form prozy: noweli, opowiadania etc. Można było również dostrzec poszukiwania w dziedzinie powieści i jej struktury. Trubina eksponuje dążność prozaików do penetrowania – przez pryzmat przeżyć bohaterów – obszarów etycznych i zakresu odpowiedzialności za losy własne i bliskich.

Podręcznik-repetytorium Ludmiły Trubiny jest nowatorski i funkcjonalny. Stanowi ponadto ważny krok na drodze do pełnego i wartościowego poznawczo opisu omawianej epoki literatury rosyjskiej. Jestem przekonana, że zainteresuje on wielu czytelników i stanie się podręcznikiem dla liczного grona uczniów i studentów kierunków filologicznych.

Beata Wegnerska